

ÉLETVesztés

Harmadik rész

Most, amikor már közelebb vagyunk a történet végéhez, mint az elejéhez, a fertőzések száma ismét ijesztően emelkedik. A kormány háromszínű világtérképet készített. A zöld országok jók, a sárgák és a pirosak rosszak. Bizonytalan-ság uralkodik sok tekintetben. Mikor lesz valamelyik zöldből sárga, és lehet-e akármelyik pirosból valaha is zöld? Vajon ez már a sokat emlegetett, régóta kilátásba helyezett „második hullám”, amikor a járvány, átmeneti csillapodás után, ismét hatalmába keríti a világot, vagy az igazi megpróbáltatások még hátravannak? Én is elbizonytalanítom az olvasót, miközben a jelen történet második hullámát útjára bocsátom, elvégre magam sem lehetek biztos benne: vajon az, amiről beszélek, terjedőben levő ragály, vagy csupán a megszokott, mindennapi élet?

Nemcsak az apa aggódott Zsolt jövője miatt. Nagymama is éveken át mondogatta neki, hogy úgysem fogják felvenni az egyetemre, mert az apja kisiparos, korabeli szóval, „maszek”.

Ahogy a háború előtt az iskolában számon tartották a tanulók vallását, úgy a háború után a társadalmi hovatartozás volt a nyilvántartás tárgya.

Ahogy a háború előtt az összes vallás egyenértékű volt, kivéve azt az egyet, amelyet egy hárombetűs rövidítés jelölt – „izr.” –, úgy a népi demokráciában a társadalmi hovatartozás kategóriáit jelölő betűk közül csak az ábécé hatodik betűje, az F járt tényleges hátránnyal. Ez ugyanis azt jelentette, hogy a tanuló gondviselője „kisiparos, kiskereskedő, egyéni gazdálkodó”.

És ahogy a háború előtt törvény írta elő, hogy az egyetemi hallgatók legfeljebb hat százaléka lehet „izr.”, úgy Ernő gyerek- és kamaszkorában is meg volt szabva, hogy az egyetemek és főiskolák legfeljebb hány F-es származású jelentkezőt vehetnek fel egy-egy évfolyamra.

Így tehát Nagymama aggodalmaskodása nem volt alaptalan, bár Por Zsolt utólag úgy látja: hangoztathatta volna valamivel ritkábban is. Amikor aztán Ernő meghallotta, hogy a minisztérium minden évben indít egy tanulmányi versenyt, amelyre minden középiskolai tanuló jelentkezhet egy legalább harminc, legfeljebb hatvan gépelt oldalnyi dolgozattal,

és hogy az első tíz helyezett felvételi vizsga nélkül bekerülhet az egyetemre, és hogy a lebonyolítók nem kíváncsiak a versenyző származására, hanem kizárólag a felkészültség, a tudás érdekli őket, akkor elhatározta: márpedig ő bekerül az első tíz közé, ha törik, ha szakad.

A költözés utáni nyarat egy dolgozat megírásával töltötte a zuglói családi házban. Ez volt az általa választott téma: *Külföldi vállalkozók Magyarországon 1867 és 1914 között*. A másik két megadott téma – *A szocializmus győzelme Mongóliában*, illetve *A Márciusi Front és a magyar munkásmozgalom kapcsolata* – kevésbé érdekelte.

Délelőttönként a dolgozat első változatát írta, délutánonként könyvtárba járt, július végéig a Nemzeti Múzeum északi szárnyába, augusztusban három utcával közelebb a Dunához, abba a sárga kupolás, neoreneszánsz épületbe, amelynek homlokzatára latinul ki van írva, hogy a ház a tudományoknak, az irodalomnak, valamint az életnek van szentelve, és amely csaknem egyedülként vészelte át a régi pesti belváros lerombolását.

Legalább olyan izgalmas volt nyomon követni a Magyarországra települt vállalkozók életútját – például a norvég Gregersen Gudbrandét, a svájci Ganz Ábrahámét vagy a francia Zserbó (Gerbeaud) Emilét –, mint az általuk alapított cégeket, vállalkozásokat. Egy sor életrajzi kérdésre ugyanúgy nem kapott választ, ahogy a saját családjában is megfejtésre vártak a furcsa rejtélyek, de fokozatosan rájött, hogyan lehet a rendelkezésre álló tények között összefüggéseket létesíteni. Ez ugyanolyan fontos része lett a felnőtte válásnak, mint a szerettei iránti szeretethiány.

Kezébe akadtak Max Weber és Hajnal István művei, de találkozott Polányi Károly archaikus redisztribúcióról szóló tanulmányaival és Tőkei Ferencnek az ázsiai termelési módot elemző könyvével is. Nincsenek meg az eszközeim, hogy érzékeltessem, milyen gyorsan alakult át – fejlődött és gazdagodott – a gondolkodása; ő maga is csodálkozott ezen a folyamaton.

Ősszel legépelte a dolgozat javított, bővített, jegyzetekkel kiegészített változatát (az anyja írógépén, amelyet, amíg Frank Sára élt, még csak megérintenie sem volt szabad). Benyújtotta az iskolában a történelemtanárok munkaközösségének. Továbbjutott.

Behívták egy olyasféle vizsgára, amely leginkább az egyetemi írásbeli felvételire hasonlított, csak valamivel tovább tartott. Itt létrejött egy kézzel írt, zárthelyi dolgozat, amelynek lapjain Ernő kénytelen volt emlékezetből idézni az említett szerzőket, mert bármiféle segédeszköz használata szigorúan tilos volt.

A döntőben, amely egy hosszú beszélgetés volt a minisztérium Szalay utcai székházában (Ernő ekkor látott először ajtó nélküli örökmozgó liftet, úgynevezett „páternosztert”), a zsűri tagjai eleinte arra gyanakodtak, hogy Ernő puskázott a zárthelyi dolgozat írásakor, de egykettőre kiderült, hogy a jelöltnek valóban széleskörű ismeretei vannak, legalábbis életkorához képest. Még Bronisław Malinowski szociálintropológiai munkáiról, sőt Róheim Géza csurunga-tanulmányairól is tett értelmes észrevételeket.

Két hét múlva megérkezett az iskolába az értesítés, hogy bejutott az első tíz közé. Nem az első lett, hanem csak a negyedik, de az egyetemi tanulmányok szempontjából ez mind egy volt. Az apa büszkén mondogatta a műhelyben a kuncaftoknak: „A fiam egyedül, a saját erejéből felküzdötte magát!”

Ebből annyi volt igaz, hogy Ernőnek többé nem kellett amiatt szorongania, hogy úgyszem veszik fel az egyetemre csak azért, mert az apja kisiparos, kiskereskedő, egyéni gazdálkodó, neki pedig a származását firtató rovatokba az F betűt kell beírnia.

Nagymama, aki éveken át ezzel ijesztgette, egyáltalán nem örült Ernő sikerének. Nem volt inyére, hogy Ernő gazdaságtörténetet akar tanulni. Azt akarta, hogy ügyvéd vagy fogorvos legyen belőle. Vagy olyan vegyész mérnök, mint Kiss Pelbárt. Mondogatta, hogy „gazdaságtörténetből nem lehet megélni”.

Ernő akkoriban jött rá, hogy a tiszteletli megszólítás legalább olyan sértő lehet, mint a trágárság. „Asszonyom” – vágott vissza Nagymamának metsző udvariassággal –, „Őn csak ne beszéljen. Őnek fogalma sincs, hogy a gazdaságtörténetet eszik-e vagy isszák.” Nagymamának már ütésre lendült a keze, ami annak jele volt, hogy kifogyott a máskor vitriolos szavakból, de aztán a kézfej megállt a levegőben. Egyrészt Ernő felnőtt férfi volt már, nem

lett volna könnyű arcul ütni – betöltötte tizennyolcadik évét, készült bevonulni a Magyar Néphadseregbe –, másrészt igaza volt. Nagymama tényleg nem tudta, mi fán terem a gazdaságtörténet.

Máskor Nagymama ezt az érvet hozta elő: „Ha Anyád élne, biztosan nem engedné, hogy ilyen haszontalanságot tanulj!” Ezt hallva, Ernő végképp kíméletlenné vált: „Asszonyom, ezt Ön mondja? Éppen Ön? Aki a halálba kergette?”

Ernőnek, mielőtt Zsolt lett belőle, kétféle feltételezése volt a halál okára: Frank Sárának menekülnie kellett, vagy Nagymama vagy az apa elől. Mint láttuk, bizonyosságot nem szerzett soha. Abban az egy dologban volt biztos, hogy valaki vagy valami elől mindenkinek menekülnie kell. Néhány évvel később, már Por Zsoltként egy harmadik feltételezést is megfogalmazott: elképzelhetőnek tartotta, hogy az édesanyát megpróbálta beszervezni vagy ténylegesen be is szervezte a belügyi apparátus, és Frank Sára azért végzett magával, hogy ne kelljen az ismerőseiről jelentéseket írnia.

Esetleg éveken át írta a jelentéseket, és azért ölte meg magát, hogy ezt a szégyenetes tevékenységet ne végezze többé. Soha többé.

Frank Sára kíváncsi és nyitott természet volt. Szívesen kötött ismeretséget híres emberekkel. Szeretett utazni, külföldi útjai során könnyen és gyorsan barátkozott. Kapcsolataihoz ragaszkodott, sűrűn levelezett velük. Még gyerekkorában, a háború előtt megtanult németül, franciául és olaszul; mindhárom nyelven nagy számban maradtak fenn levelek, mert mindig két példányban írt vagy gépelt, és megőrizte az indigós másolatokat. Elképzelhető, hogy mindez érdekelte a belügyi szerveket.

Az is elképzelhető, hogy dr. Szathmáry Pétert, aki az anyja kezelőorvosa volt, és akivel bizalmas viszonyban állt, rajta keresztül figyelték. Helyettesítő gyógyszerészként sok budapesti patikában dolgozott: nincs kizárva, hogy ezek munkatársaira is kíváncsi volt a hatóság. Vagy talán azokról a toxikológusokról és a Fővárosi Gyógyszertári Központ vezetőiről szerettek volna egyet-mást megtudni a szervek, akikkel Frank Sára szintén sűrűn találkozott, és bizonyára nemcsak szakmai kérdésekről folyt a társalgás.

Por Zsolt 1989 után elmehetett volna a Történeti Hivatalba vagy a jogutódjaként szolgáló Állambiztonsági Levéltárba, hogy megtudja az igazságot, de nem ment el. Fiatalkorában, amikor még nem volt ilyen lehetőség, meg volt győződve róla, hogy joga van megtudni az igazságot. Később az ellenkezőjét gondolta: joga van *nem* megtudni az igazságot. Pontosabban: joga van eldönteni, hogy akarja-e vagy nem akarja megtudni, mi az igazság, és aki ezt a jogát kétségbe vonja – vágta egy ismerőse szemébe, akit mindaddig a barátjának hitt –, az gazember.

Fiatalkorában Nagymamát hitte főbűnösnek. Edit néni, aki németre tanította, kevéssel az anya életvesztése után elmondta neki, hogy „szegény Sárikinak már korábban is volt endogén eredetű depressziója, és akkor ismerkedett meg azzal a jellemtelen, aljas Szathmáryval”.

Igen, Ernő is emlékezett rá: kilenc éves volt, és a legderűsebb tavaszi napok következtek egymás után, amikor Nagymama azt mondta neki: „Anyuka nagyon fáradt, ma nem megy dolgozni.” Ernő akkoriban úgy képzelte, hogy aki fáradt, az kipihen magát. Ehhez kell egy óra, ha csupán egy kicsit fáradt az ember. Ha pedig nagyon fáradt, akkor egy egész napig is pihennie kell, de másnap már nem lesz fáradt. Csakhogy az anya másnap is nagyon fáradt volt, fel sem kelt az ágyból. Aztán Ernőt elvitte Nagymama egy idős házaspárhoz Óbudára, ahol a mészkőből kirakott támfalak rései közt gyíkok szaladgáltak, és észrevétlenül eltelt a nyár.

Ősszel, amikor elkezdődött az új tanév, Nagymama ezt mondta neki: „Anyuka most már jól van, de mégis teljesen jól.” Ernő ebből a közleményből annyit volt hajlandó tudomásul venni, hogy Frank Sára végre összeszedte magát, és dolgozni jár.

Aztán egyik este az apa átvitte Ernőt Nagymama szobájába, és ott – ő maga sem tudta, miért – agyba-főbe verte, a kilenc éves Ernő pedig ebből megértette, hogy Nagymamát már megint beutalták valamelyik gyógyintézménybe, Mátraházára vagy Sopronhórpácsrara, ahonnan rövidesen levél érkezik, amelyre neki válaszolnia kell, két napon belül, kifo-

gástalan gyöngybetűkkel. A bántalmazás – Ernő időnként rápillantott a komódon álló ébresztőóra számlapjára – hét óra három perc és hét óra harminchat perc között zajlott. Ebből a harminchárom percből levonhatjuk azt a négy-öt percet, amikor az apa nem ütött, csak hörgött, fújtatott, és testi épségre irányuló fenyegetéseket fogalmazott meg. Látszott rajta, hogy még nem adta ki minden dühét, és mindjárt újrakezdi azt, ami néhány percre félbemaradt. Ernő pedig tudta, hogy meg kell becsülni minden percet, amikor a gyilkosok szünetet tartanak.

Hat évvel később, azon az ónos esőt hozó februári napon, amikor Ernő sehogyan sem tudta, hogyan mondjuk németül a „kézműipar” szót (megsúgom az olvasónak: „das Handwerk”), Edit néni azt is tudatta Ernővel, hogy „szegény Sári már 1968-ban öngyilkos akart lenni, de akkor megmentették.” Igen, Ernő erre is emlékezett. Egyszer Nagymamának ez csúszott ki a száján: „Sárikát az utolsó pillanatban levágtuk.” A kilenc éves fiú rémületet és tanácsatlanságot érzett. Levágni egy csirkét vagy egy libát szokás. Hogyhogy levágták az anyját, amikor életben van? Később, amikor az anya már nem volt életben, Ernő megértette: hat évvel korábban a kötélről vágták le. Hogy pontosabb legyenek: a pongyolaövről.

Amikor pedig Ernő sem azt nem tudta, hogy a „kartonpapír” németül „die Pappé”, sem azt, hogy viszont a hasonló hangzású „die Pappel” nyárfát jelent, Edit néni értésére adta a felkészületlen tanítványnak, hogy „Nagymama húslevesben főtt csirkemájjal javította fel szegény Sárit, és ettől szegény Sári annyira megerősödött, hogy konyhakéssel támadt rá Nagymamára”. Ernőnek erről is eszébe jutott valami. Azon a gyönyörű tavaszon, amikor illatoztak a Városligetben a jácminbokrok, ő pedig elolvasott egy könyvet a Naprendszer bolygóiról és egy másikat különféle híres római államférfiakról, egyszer Nagymama szobájából a szokásos veszekedésekhez hasonló, de azoknál mégis érdekesebb, különös szóváltást hallott. Nagymama – ezúttal nem rikácsolva, hanem fojtott hangon – ötször-hatszor elmondta: „Nyugodj meg, Sárika, nincsen semmi baj!”, az anya viszont torka szakadtából kiabálta: „Megöllek, te vérszopó vámpír!”

Végül, amikor Ernő annak sem volt megmondhatója, hogyan hangzik Martin Luther és Friedrich Schiller nyelvén a „részvénytársaság” szó (elárulom: „die Aktiengesellschaft”), Edit néni kijelentette: ez volt az utolsó németóra. Ernőke ne jöjjön többé. Soha többé.

Por Zsoltnak volt módja eltöprengeni rajta: mi lehet az oka annak, hogy egy felnőtt nő konyhakéssel támad az anyjára, aki feljavítja húslevesben főtt csirkemájjal? Ez nem lehetett holmi endogén eredetű szeszély, ennek súlyos, nyomós oka kellett, hogy legyen. Még akkor is, ha – szerencsére – életlen és tompa volt az a kés. Frank Sára nem volt aljas vagy gonosz, és pontosan tudta, milyen sokat köszönhet Nagymamának. Monoron 1944 nyarán és őszén ő mentette meg az életét, Pestre költözve pedig ő tette lehetővé, hogy Sára elvégezze az egyetemet. A háború után özvegy Frankné még fiatal volt, a fényképek alapján ítélve kimondottan szép nő, a lánya kedvéért mégsem volt hajlandó másodszor férjhez menni, pedig lett volna kérője. Mi lehetett az az ennél nagyobb súly, amely lehúzta a mérleg másik serpenyőjét?

Miért jutott az anya arra az elhatározásra, hogy ölni kell? Miért akarta abban a jácminillatú hónapban megölni előbb Nagymamát, aztán önmagát?

Akkoriban, amikor a legélénkebben foglalkoztatta ez a kérdés, ő maga is arra a belátásra jutott, hogy nincs más hátra, muszáj lesz ölni. Vagy Nagymamát, vagy önmagát. A két személy közül az egyiknek pusztulnia kell.

Már kinézte azt a kalapácsot, amelyet a táskájában visz magával, hogy bezúzza vele Nagymama koponyáját. Már kinézte azt a három téglát, amelyet berak „Jermak” márkájú, szovjet gyártmányú hátizsákjába, és a hátizsákkal együtt beugrik a Dunába. Már csak azt kellett eldöntenie, melyik hídról. A Lánchíd volt a kedvence, de úgy vette észre, a Margit-híd korlátja némileg alacsonyabb, azon könnyebb lesz átlendülni.

Fel kellett tennie önmagának ezt az egyszerű, de lényeges kérdést: „Hogyan jutottam idáig?”

Akkor már pontosan értette, miért nevezte az anyja vérszopó vámpírnak Nagymamát.

Por Zsolt zuglóí évei alatt Nagymama a Déli-pályaudvar közelében élt egy kis lakásban, és konzervatív ízlésű budai polgárok laktak a feje fölött. Az övé volt a házban az egyetlen földszinti lakás, ami abból is látszott, hogy rendszeresen beázott felülről, mindig ugyanabban a sarokban. Ott volt a konzervatív ízlésű fölötté lakók fürdőszobája, ők viszont nem voltak hajlandók megcsináltatni a lefolyócsövet. Méltatlankodva tagadták, hogy Nagymama tőlük – éppen tőlük! – ázik, és a legcsekélyebb készséget sem mutatták arra, hogy özvegy Frankné mennyezete miatt feltörjék a fürdőszoba lazacrózsaszín padlóburkoló kőlapjait.

A beázásfolt időnként mintha kiszáradt volna. Hetekig, hónapokig nem mutatkozott újabb nedvesedés. A Nagy-Magyarország-térképre emlékeztető folt körül gyönyörűen kivi-rárgzott a salétrom. Nagymama előbb-utóbb rászánta magát, hogy kifesteti a szobát. Nem akarta látni a történelmi Magyarországot a mennyezeten.

Nagymama szobájának újrafestéseit Por Zsolt intézte. Ez több okból sem volt könnyű. Egyrészt nehéz volt olyan szobafestőt találni, aki elvállalta és el is végezte a munkát, másrészt Por Zsoltnak ott kellett lennie, holott akadt volna egyéb dolga, egyszer például szociológiából és történelemből szigorlatozott, ami két héten belül nyolc – külön-külön is nehéz – vizsgát jelentett. Nem könnyű megmondanom, mi volt a rosszabb: az-e, amikor Nagymama is jelen volt a szobafestési munkálatoknál, vagy amikor kapott egy beutalót valamelyik szanatóriumba.

Előbbi esetben veszekedett a szobafestővel, kifogásokat keresett és talált a munkában, és ezek ürüggyével kisebb-nagyobb összegeket levont az előre kialkudott munkabérből. Utóbbi esetben azzal kellett Por Zsoltnak számolnia, hogy Nagymama idő előtt hazaérkezik, ugyanis összeférhetetlen viselkedése miatt haza fogják küldeni a szanatóriumból. Ott fog ülni a konzervatív ízlésű budai lépcsőházban, már többedik órája, és haragos szemrehányással fog Por Zsolt arcába meredni, amiért nem tudott bemenni a frissen kifestett szobájába, tudniillik útközben elvesztette a lakáskulcsát.

Aztán, két-három nappal vagy legkésőbb egy héttel a szobafestés után mindannyiszor ismét beázott a sarokban a mennyezet, és megjelent régi egységében a trianoni békediktátum által szétdarabolt Nagy-Magyarország. Móczingossy úr, a közös képviselő pedig (ez ugyanis egy társasház volt, nem ám holmi tanácsi bérház) aziránt érdeklődött Nagymamától, nem támadt-e kedve másik környékre költözni, ha már úgylis rosszul érzi magát ebben az összeszokott, összetartó krisztinavárosi lakóközösségben.

Nagymama két dologban hasonlított az apa nővéréhez, Magda nénihez, akit egyébként – éppen az említendő két dolog miatt – mélységesen lenézett: mindketten takarékoságra törekedtek, és azon fáradoztak, hogy ráerőltessék az akarataikat másokra.

Csak hogy Magda néni viszonylag észszerűen igyekezett, mint ő mondogatta, „megfogni a pénzt”, Nagymama viszont esztelenül fősvénykedett, a szűkmarkúság önálló sodó szendélyétől hajtva. Talán fiatalasszony korában, a gazdasági válság éveiben vagy közvetlenül a háború után volt még értelme ennek a beidegződésnek, de Ernő már csak ijesztőnek és nevetségesnek látta. Ha az anya vanília kréműtúrót vásárolt a Nefelejcs utcai közértben, Nagymama leszögezte: „Nem fogunk hozzászokni ezekhez a luxuscikkekhez”, és elajándékozta a szögletes dobozt egy félig-meddig ismeretlen kislánynak, aki a harmadik emeleten lakott a szüleivel. A „párizsi” vagy „veronai” felvágottat olyan szűkösön osztotta be, hogy legalább a fele még egy hét múlva is megvolt, és mindig megromlott.

És míg Magda néni elérhető célokat tűzött ki maga elé a sertésmájtól a női kerékpárig, a telefonvonalától az életvesztésért járó kártérítésig, és ezeket sorra egymás után kitaposta, Nagymamának valamiféle metafizikai célja lehetett az erőltetéssel és a kényszerítéssel. Ő nem egy konkrét dolgot akart megszerezni, amelynek birtokba vétele után egy időre megnyugodhatott, ő a kiszemelt másik személyt mint emberi lényt iparkodott hatalmába keríteni.

Ha pedig a legkisebb eredményt is elérte ezen a téren, akkor nagyobb részt kívánt a prédából.

Addig mondogatta Ernőnek, aki Zuglóból hetente egyszer járt el hozzá, hogy segítségre van szüksége, és hogy őt nem tisztességes dolog elhanyagolni vagy magára hagyni, amíg Ernő meg nem ígérte, hogy mostantól hetente kétszer megy, ám egy idő múlva Nagymamának már az volt a kérése, illetve követelése, hogy hetente háromszor álljon a rendelkezésére.

Por Zsoltot Nagymama és a vele töltött idő egyre jobban megviselte. Amikor estefelé kiszabadult a Krisztina körútra, ólomsúlyú fáradtságot érzett, és mintha mérgező anyag került volna a szervezetébe, amelyet képtelen kiadni magából. Mire nagyjából kiheverte volna a látogatást, már eltelt két-három nap, és mennie kellett megint.

Még az elvégezhető feladatok voltak a legelviselhetőbbek: székeket és egyéb tárgyakat felvinni a padlásra, és lehozni azokat a dolgokat, amelyeket a múltkor vitt fel. Kiszedegetni egy kartondobozból azokat a holmikat, amelyeket előző hétfőn berakott, és berakni a szekrénybe azokat, amelyeket két héttel korábban dobozolt be.

Csak hogy Nagymama közben beszélt is. Például szidta Ernő apját. Elmondta, hogy Porzsolt Árpád milyen hitvány ember. Por Zsoltnak, mint láttuk, nem volt egyértelműen jó véleménye az apjáról, de Nagymama szidalmait nem szerette volna hallgatni. Megkérte Nagymamát, hogy Porzsolt Árpádot és második házasságát ne hozza szóba többé. Soha többé. Mire Nagymama diadalmasan letorkolta: „Nekem te nem fogsz megtiltani semmit!” És tovább szidta Ernő apját. Ekkor Por Zsolt felállt, és szó nélkül kiment az utcára. Ám ezzel a gesztussal egy kicsit elkésett: az előző két és fél óra annyira kimerítette, hogy jártányi ereje is alig maradt.

Máskor jogi természetű terveit tárta fel Ernő előtt. Hogy ő be fogja perelni Móczingossyt, a közös képviselőt, és a társasház többi lakóit is, Fabricziusékat, Gereznásékat és az Áztató házaspárt. (Utóbbiaknak nem ez volt az igazi nevük, de az ő fürdőszobájuktól ázott Nagymama mennyezete, ezért így emlegette őket.) Ebbe az akcióba Ernőt is be akarta vonni. Azt kívánta, hogy Ernő találkozzék az ő ügyvédjével, dr. Tárkányi Annával, „aki” – tette hozzá hamiskás mosollyal – „feltűnően csinos nő”.

Nagymamának nem tetszett, hogy Ernő hónapok óta, lassan egy egész éve már együtt van valakivel, és ez a kapcsolat tartósnak ígérkezik. Sohasem emlegette a nevén Juditot, hanem csak így: „a barátó”. Később: „az élettársad”. Még később meg már sehogy, mert Por Zsolt nem állt vele szóba többé. Soha többé.

Szívesen szétrombolta volna ezt a kapcsolatot ugyanúgy, ahogyan huszonöt-harminc évvel korábban a lánya udvarlóival cselekedte, de már nem voltak meg az eszközei hozzá. Por Zsolt nem volt hajlandó találkozni a feltűnően csinos ügyvédnővel, és elengedte a füle mellett az olyan észrevételeket, mint például: „Egy fiatalembernek a te életkorodban még nem szabad egy meghatározott nő mellett lehorgonyoznia, egy férfinak ilyenkor még gyűjtenie kell a tapasztalatokat.”

Igaz, máskor meg azt mondta Ernőnek: csak azt ne higgye, hogy olyan nagyon fiatal, mert múlik az idő, és már jelentkeznek a nála is fiatalabbak. És csak azt ne higgye magáról, hogy rendkívüli, egetverő tehetség, mert ugyanolyan átlagos ember, mint az apja. Butának nem buta, de ne képzelje lángésznek magát.

Megint máskor pedig ezt mondta: „Nemsokára úgyméghalok, azt a kis időt már kibírod valahogy!” Igen ám, de Por Zsolt ezt a mondatot hallotta már nem egyszer, nem kétszer. Nagymama régebben a lányának mondogatta. Ernőke ötéves volt, amikor először hallotta. Az óvodából hozta haza a bejárónő, és a nyitott konyhaajtón keresztül hallatszott. „Nemsokára úgyméghalok, azt a kis időt már kibírod valahogy!”

Később is emlékezett arra a halálos rémületre és végtelen bánatra, amely elfogta őt e szavak hallatán. Azt már tudta, hogy aki meghal, azt kiviszik a temetőbe. Nagymama azt mondja, hogy nemsokára meghal! Hogyan lehet élni nélküle? Lehetséges élni egyáltalán, ha Nagymamát már kivitték a temetőbe?

De amikor már tizedszer hallotta ezt valamelyik szomszéd helyiségből, megfordult a fejében, hogy eszerint özvegy Frankné egy életlen át ezzel tartotta sakkban a lányát. Milyen érzés lehet ezt a mondatot századszor, ezredszer is hallani?

Csakhamar megtudta, milyen érzés. Az anya temetése után, amelytől Ernő távol maradt, ő lett az ismétlődő kijelentés címzettje.

Tizenöt éves korában dacosan azt gondolta magában: „Nem elég fenyegetőzni azzal, hogy nemsokára meghal. Egyszer már haljon is meg egy kicsit!” De persze volt benne annyi jó érzés, hogy ezt az önző és cinikus gondolatot ne mondja ki fennhangon.

Amikor utoljára hallotta a most idézett zsarolást, már felnőtt férfi volt, méghozzá Nagymama szerint nem is a legfiatalabb. Akkoriban kezdett hezitálni az öngyilkosság és a gyilkosság között. Mindaddig arra hajlott, hogy az öngyilkosság erkölcsileg mégiscsak elfogadhatóbb az emberölésnél, továbbá a sikeresen végrehajtott cselekedet után nem kell évtizedeket börtönben tölteni. De akkor, amikor Nagymama arra hivatkozva próbálta megakadályozni Por Zsolt külföldi utazását, hogy nemsokára úgymint meghal, minden egyéb szempont ellenére megfordult a fejében, hogy a táskába rakott kalapács mégiscsak férfiasabb megoldás a hátizsákba rakott három téglánál. Majd ő a kalapáccsal szaván fogja Nagymamát.

Ja, és még azt is mondogatta Nagymama, hogy Ernőnek kötelessége szeretni a hűgát. Ez volt a harmadik közös vonása Magda nénivel, akit már csak azért is lenézett, mert Porzsolt Árpád nővére volt. Nagymama és Nagynéni mindketten azt hitték, hogy létezik ilyen kötelesség, és hogy ők ezt számon kérhetik.

Élete során Por Zsolt azon is többször elgondolkodott, miért is nem szerette a hűgát. Mert így igaz, sohasem szerette, egyetlen pillanatig sem. Az nem kielégítő magyarázat, hogy a hűga hajlamos volt némi rosszindulatra. Attól még szerethette volna.

Még az úgynevezett „nevelést” végző felnőttek – a szülők, továbbá Nagymama és Nagynéni – ostobasága sem kielégítő magyarázat, noha kétségkívül ostobák és vakok voltak ebben a tekintetben is. Ha minden erejükkel arra törekedtek volna, hogy Ernővel meggyűlöltessék a hűgát, akkor kellett volna éppen úgy viselkedniük, ahogyan viselkedtek a kárhozatos emlékeztető közös évek során.

Vera még meg sem született, amikor Ernőke már idegenkedett tőle. Anyjának furcsán kidomborodott a hasa, ami Ernőkét önmagában véve is zavarta, és amikor megkérdezte Anyukát, hogy miért olyan nagy a hasa, válasz helyett értésére adták, hogy erről a dologról, bármi legyen is, szigorúan tilos kérdezősködni.

Utóbb az anya elmagyarázta, hogy kiutalványoztak neki egy újabb gyereket, és hogy ő az utalvánnyal rövidesen elmegy egy raktárba, ahol átveheti az új gyereket. Valamilyen oknál fogva azt is tudta, hogy az új gyereket Veronika Marilinnak fogják hívni, vagyis lány lesz, és jobb gyerek lesz Ernőnél, ezért az anya jobban is fogja szeretni, mint Ernőt. Még az is lehet – mondogatta az anya az előredülledő hasával –, hogy amikor Verát kézhez veszi a gyerekraktárban, egyszersmind Ernőt visszaviszi, és az egyik gyereket becseréli a másikra.

És hogy Veronika Marilyn ugyanolyan gyönyörű szupersztár lesz, mint az amerikai Marilyn, aki egy csomó sikerfilmben főszerepet játszik, Ernőről viszont már most lehet előre tudni, hogy úgysem viszi soha semmire.

Az első apai dühroham, amelyre Por Zsolt vissza tud emlékezni, szintén a hűga születésével kapcsolódott össze. Ernőnek volt egy lendkerekes bádóg teherautója, amelynek platóján ott ült egy szintén bádógból készült, kulccsal felhúzható macska, akinek az volt a tudománya, hogy felhúzott állapotban egy bádógdobon dobolt.

Ernő, aki négyéves volt akkoriban, úgy okoskodott, hogy ebből az egy játékszerből két játékot csinál, vagyis különválasztja a macskát és az autót. Minthogy azonban nem tudta lecsavarni a platóról a macskát, hajlítgatni kezdte, és addig hajlítgatta, amíg le nem tört. Ebben a pillanatban lépett be a szobába az apa, akiben előzőleg – sohasem fog már kiderülni, miért – sok ingerültség halmozódhatott fel, és azt vette észre, hogy a gyerek szándékosan megrongálja a külföldről kapott értékes ajándékot.

Amikor az apa némileg emelt hangon kérdőre vonta, Ernőnek az a kevéssé szerencsés válasz csúszott ki a száján, hogy „már úgymint lepattogzott a dobolós cica fejről a festék”. Ekkor kapta az első pofont, amelyet további ütlegek követtek, erőteljesebbek és számosak. Közben az apa torka szakadtából ordított különböző érthetetlen kifejezéseket, ilyesmiket: „majd ha tisztességes magatartást fogsz tanúsítani” és más efféleket.

Annyira haragudott, hogy még a dobolós cicát is széttaposta, a teherautót pedig akkora lendülettel vágta oda a falhoz, hogy a vezetőfülke teljesen összelapult.

Ezt követően kijelentette, valamivel visszafogottabb és ugyanannyival fenyegetőbb hangon, hogy Ernőke lesheti, mikor kap újabb játékot. Majd itt lesz Vera, majd Vera kap egy szép új hajasbabát, és azt Vera meg is fogja becsülni.

Gyakran előfordult, hogy Ernőnek vigyáznia kellett a csecsemő Verára: nem mehetett ki a szobából, de játszania sem volt szabad, mert Vera aludt, és félt volt, hogy a játék zörejétől felébred. Volt rá eset, hogy Ernő hiába tartózkodott a zajkeltéstől, Verának mégis nyitva volt a szeme, amikor az anya hazaérkezett, és ilyenkor Ernő büntetésben részesült.

Két évvel később, amikor Ernő iskolába kezdett járni, Vera összetépte a könyveit és a füzeteket, a szülők pedig azzal mentegették, hogy „kicsi még, és ezért nem tudja, mit csinál”. Egy olyan gyakorlófüzetet is összetépett, amely már majdnem betelt, és amikor Ernő ezt a füzetet nem tudta felmutatni a szépírás órán, a tanító néni ráparancsolt, hogy a következő órára másolja le az egészet a tisztázófüzetből. Nem állítom, hogy túlságosan nagy ügy egy betelőfélben – és cafatokra tépett állapotban – levő gyakorlófüzet lemásolni a tisztázófüzetből, mindössze két verőfényes tavaszi délutánt vett igénybe, de Vera a tisztázatot is megpróbálta összetépni. Ernő az utolsó pillanatban mentette ki a kezei közül, amikor az egyik lap már be volt szakadva.

Az 1967-es nyarat a Porzsolt gyerekek Nagymamánál töltötték Ürömon. Júniusban a szülők azt ismételték, hogy „háború van, és vidéken a gyerekeknek biztonságosabb”. Azt elfelejtették hozzátenni, hogy a háború a Közel-Keleten zajlik, nem pedig Magyarországon, továbbá, hogy már lezajlott, mert hat napig tartott összesen. Lehet, hogy az Ürömon töltött nyárnak más volt a valódi oka, például az, hogy az anya már akkoriban is megpróbálta megölni Nagymamát. Tény, hogy az a nyár a pilisborosjenői országút fölötti domboldalon, a nemrég üzemén kívül helyezett mészegető közelében telt.

Nagymamának volt egy Glücksthal Bandi nevű ismerőse, aki 1956 óta Kanadában élt, viszont 1964-től megillette volna őt egy összeg, amelyet azonban csak Magyarországon és csak forintban vehetett volna fel. Miután megbízta Nagymamát, hogy ezért az összegért vásároljon számára és írasson a nevére egy Buda környéki ingatlant, amelyen lehetőleg lakóépület is áll, és miután Nagymama a legjobb tudása szerint teljesítette ezt a megbízást, Glücksthal Andor váratlanul meghalt Ottawában vagy Torontóban, Nagymama pedig igyekezett lakhatóvá tenni az ürömi telken álló vályogházikót, mert amíg Porzsolt Árpád nem vásárolta meg a krisztinavárosi földszinti lakást, nem menekülhetett a lánya ismétlődő emberölési kísérletei elől máshová.

Az a régi nyár két dologról volt emlékezetes Porzsolt számára: a favágásról és a vízhardásról.

A favágást szerette. A vályogházikó egyetlen szobájában állt egy öntöttvas csikótűzhely. Nagymama délelőttönként azon főzött, este mosdóvizet melegített. Ernő ennek megfelelően kora délelőtt és késő délután kiment a faskamrába, és felaprított annyi fát – vagy egy kicsivel többet –, amennyit Nagymama előreláthatóan fel fog használni. Diadalérzés volt, amikor pontosan célozva, egyetlen csapással sikerült kettéütnie egy-egy vastagabb hasábot, de gyújtást hasogatni sem volt utolsó mulatság.

És akkor még nem beszéltem arról, ami a legjobb volt az egész faskamrában. Ez pedig az, hogy ott Ernő egyedül volt. Nem kellett egy légtérben tartózkodnia sem Nagymamával, sem a húgával. Húzta is az időt, főleg a gyújtóssal, ameddig csak lehetett. Nagyon soha nem lehetett, mert ha Nagymama türelmetlenkedni kezdett, kiment Ernőért a fás-

kamrába, majd pedig Ernőnek büntetésből huszonötször le kellett írnia, hogy: „A faskamra nem játszótér.” És ha Nagymama nem volt megelegedve Ernő kézírásával, ha – teszem azt – a betűk nem voltak tökéletesen gömbölyűek, akkor összetépte a papírt, és Ernő kezdte előlről, ismét leírhatta huszonötször a rövid, de fontos életszabályt.

Mint mondtam, a faskamrában végzett munkát szerette, még akkor is, ha a faskamra köztudottan nem játszótér. A vízfordást viszont nagyon nem szerette.

Vízért a közkútra kellett mennie, amely – egy kékre festett nyomókaros kút – a kerekteől hepehupásra vagdalt, hol sáros, hol poros utca túlsó végén állt, odafelé üres vödörrel negyedóra, visszafelé teli vödörrel félóra járásnyira, mivel a teli vödört Ernőnek időnként le kellett raknia. Egyrészt valóban nehéz volt a vödör, lehúzta az oldalát, másrészt ezúttal és ezáltal is igyekezett késleltetni a hazaérkezést. Amikor bent a házikóban Nagymama szemrehányó arccal megkérdezte, hogy mi tartott ilyen sokáig, Ernő azt hazudhatta, hogy sorba kellett állni a kútnál, és meg kellett várni, amíg az egyik bácsi megtölti a talicskán odatolt összes tartályt. És ez tulajdonképp nem is volt hazugság: majdnem mindig hosszú sor állt a kútnál. A háztartásokba nem volt bevezetve a víz, másik közkút pedig nem akadt a környéken.

Arról nem szólva, hogy majdnem minden háztartáshoz disznóól is tartozott, a disznó pedig köztudottan vízigényes állat.

Mindent összevéve majdnem egy óráig, néha tovább is tartott a vízfordás, méghozzá az ebéd előtti órában, tűző napon. Az a nyár – emlékezetem szerint – melegebb volt az átlagosnál.

Nem kellett volna Ernőnek féloldalra görnyednie, ha mindkét kezében tart egy-egy vödört, és csak félig tölti meg őket, de Nagymama háztartásában csak egy vödör volt a tiszta víznek szánva, a másik vödör a szennyvíz tárolására szolgált. Legalább egy vödör tiszta vízre mindennap szükség volt, néha több is elfogyott volna. Ernő megtehetette volna, hogy kétszer fordul, és fél-fél vödörrel hoz, de ezt Nagymama nem engedélyezte. Az volt az egyik alapelve, hogy a gyerek, ha már dolga van odakint, minél rövidebb ideig maradjon távol. Ha egy fordulóval is tud hozni egy vödör vizet, akkor azt a vizet ne két fordulóval hozza.

A tiszta víz mindenekelőtt ivásra és főzésre kellett, de ez szolgált mosásra, mosogatásra és tisztálkodásra is. Utóbbiakra jó lett volna az esővíz is, amelyet egy hordó fogott volna fel a házikó egyik sarkánál, ha esett volna eső. De mint említettem, ez egy aszályos, forró nyár volt, és a hordó hetek óta üresen állt.

Azért beszélek erről viszonylag részletesen, hogy érzékeltessem, milyen nagy kincs volt a tiszta víz. Ernő húga iránti leküzdhetetlen ellenszenvét azon a nyáron számottevően súlyosbították a tartós összecsapás mellett a közkúthoz hiábavalóan tett forduló is. Előfordult ugyanis, hogy miután Ernő izzadtan és kimerülten visszaérkezett a vízzel, majd Nagymama utasítására elindult leszedni a zöldbabot, Vera odasettenkedett a vödörhöz, és beleörzött egy lapát földet, vagy beleöntötte a sütéshez odakészített napraforgóolajat.

Nagymama ilyenkor összeszidta Ernő hógát, és a lelkére kötötte, hogy ilyet ne csináljon többé. Soha többé. De hiába: a baj már megtörtént. A földes víz még jó volt öntözésre, az olajos víz arra sem. Ernő a korszakban tartott ivóvíz utolsó kortyaival elmosta a vödört, és indulhatott megint az utca túlvégére, a kékre festett nyomókaros közkúthoz.

Egy-egy ilyen eset után őrséget állt a vízzel teli vödör mellett, és ha Vera közelített, elállta az útját. De már egy-két nap múlva, amikor ellankadt az ébersége, vagy egyszerűen csak ledőlt a matracára a fáradtságtól, Vera előbb-utóbb megint csinált valamit a majdnem teli vödör tiszta vízzel. Ha mást nem, beleöntött egy kis szennyvizet. Mint mondta, csak azért, hogy színültig teljen a vödör.

Ernőnek, miközben elindult aznap másodjára is vízért, eszébe jutott, hogy lerakhatná félúton a vödört, és megnézhetné, mi van az elhagyott mészégető mögötti kopár dombokon. Soha többé nem látná se Nagymamát, akit szigorúsága ellenére akkor még szeretett, se a hógát, akit már akkor sem.

Szívesen tett volna így, de nem volt képes rá. Nagymama akarata továbbirányította a nyomókaros közkút felé. Ha ő maga elveszne, vagy ha csupán a vödört vesztené el, Nagymama úgyis rátalálna, és borzasztóan haragudna. Már így is haragszik, valahány-

szor észreveszi, hogy Ernő húzza az időt a teli vödörrel, mint aki nem szívesen érkezik vissza a házikóba.

Szintén a vízzel függ össze egy másik mozzanat, amely viszont Ernőben testi undort ébresztett. Ez pedig az esti mosdás volt. Mint említettem, estére már csak igen kevés tiszta víz maradt. Nagymama ezt megmelegítette a sparherden, majd beletöltötte egy zománcos lavórba, és tetőtől talpig megmosdatta Verát, aki egész nap a porban játszott. Ezt követően kiküldte Ernőt a házból, becsukta az ajtót, behúzta a függönyt, és ő maga is megmosakodott. A visszamaradó szappanhabos, piszkos vízben kellett aztán Ernőnek tisztálkodnia.

Ernő főleg a piszkos víz miatt utálta az ürömi estét. Próbált kibújni a mosdás alól, de nem lehetett. Nagymama, mint oly sok más tekintetben, ebben sem ismert tréfát. Ernő viszont úgy érezte, hogy az esti mosdástól nem tisztább lesz, hanem piszkosabb. Ekkor fordult meg a fejében először, hogy Nagymama és mások rá akarnak erőltetni valamit, amihez neki semmi köze.

És hogy össze van zárva egy másik, szintén gyerekeknek minősülő emberi lényvel, akihez neki semmi köze. Semmi más nem köti össze őket, mint a közös családi név és a felnőttek azon állítása, hogy ők testvérek. Ernő akkor gondolt először arra, hogy őt soha senki nem kérdezte, akar-e Porzsolt Ernő lenni.

Innen már csak egy lépés volt annak belátása, hogy: nem. Ő köszöni szépen, de nem kéri ezt az egészet.

A Damjanich utcai lakásban, miután Nagymama Budára költözött, az általa addig elfoglalt szoba felszabadult, és oda Ernő hurcolkodott be. Végre lett egy külön szobája, ahol egyedül maradhat. Itt aztán senki sem ellenőrizheti, mivel foglalkozik, min gondolkodik.

Vera félóránként benyitott Ernő szobájába, ő pedig hiába próbálta kituszkolni. Vera leült az egyik székre, nyelvet öltött és tapsikolt. Ernő kivitte székestül, majd kiírta az ajtóra, hogy Marilyn nevű személyeknek tilos a belépés. Ebből botrány kerekedett. Az anya letépte a papírt, és kiabált. Azt kiabálta, hogy Ernő senkit sem tilthat ki a szobájából, nincs hozzá joga. És hogy ahol Ernőnek helye van, ott Ernő hűgának is van helye.

Vera ettől fogva minden délután benyitott Ernő szobájába, és leült a székre. Volt nála egy zsebrádió, azon hallgatta a *Tánczenei koktél* vagy a *Csak fiataloknak* című adást. Hol teljes hangerőre állította, hol pedig egy kicsit lehalkította a készüléket. Ernő egy idő után képtelen volt elviselni a könnyűzenét, valamint a húga jelenlétét, és kiment a szobából. Vera vagy utánament a zsebrádióval, vagy bent maradt a szobában, és átkutatta Ernő holmiját. Kihúzgálta a fiókokat, és benézett a polcon sorakozó könyvek mögé, nincsenek-e ott elrejtve másféle, tiltottnak számító könyvek. Egyszer, amikor talált ilyesmit, rögtön beárulta.

Tizenkét-tizenhárom éves korában Ernő szenvedélyesen érdeklődött a tudományos-fantasztikus regények iránt. Az anya legalább ilyen szenvedélyesen eltiltotta tőlük. Az volt az érve, hogy az ilyen könyvek „elvonják a figyelmet a realitástól”. Ernő kijátszotta a tilalmat. Űvegviszaváltásból származó forintjait a „Kozmosz Fantasztikus Könyvek” megvásárlására fordította, és a köteteket igyekezett minél ügyesebben elrejteni a lakásban.

Egyszer Vera észrevette, és még aznap megmondta az anyának, hogy Ernő eldugott az előszobai tükör mögé két könyvet. Az egyik, ha jól emlékszem, *A majmok bolygója* volt, a másik a *Solaris* címet viselte. Frank Sára diadalmasan előhúzta a tükör mögül és összetépte mind a kettőt. Közben Porzsolt Veronika Marilyn fél lábon ugrált, és azt kiabálta: „Úgy kellett, úgy kellett, káposztába hús kellett!”

Amikor Por Zsolt fiatal felnőttként először olvasta a *Don Quijote* könyvégetési jelenetét, eszébe jutott az előszobai könyvrömbölés. Kicsiben olyasmi történt az ő könyvvállományaival is, mint a búsképű lovag olvasmányjaival. A könyveket rostáló személyek Cervantesnél is nagyjából arra hivatkoznak, hogy a megsemmisítendő művek elvonják a figyelmet a realitástól. Talán csak annyi a különbség, hogy a spanyol reneszánsz regény lapjain egyik-másik mű kegyelmet kap, és az elmarasztaló ítéletek a korabeli irodalmi kánon módosulását

tükrözik. Frank Sáráról viszont aligha állítható, hogy könyvszagatás közben az 1970-es évek világirodalmi értékrendje lebegett a szeme előtt, vagy hogy a két regény disztópikus szemléletével volt vitája.

Ernő aznap két dolgot tanult meg. Az egyik, hogy a könyveket csak fejben lehet megőrizni, és addig is nagyon gondosan el kell rejteni őket. A másik, hogy a hűgában soha, semmilyen körülmények között, a legcsekélyebb mértékben sem bízhat meg.

Ezenkívül Ernőnek egész gyerekkorában az volt az érzése, hogy a húga lehúzza abba a visszataszító mélységbe, amelyből ő minden erejével igyekszik felkapaszkodni. A vele egykorú fiúk – ő maga sem tudta, miért – nem szívesen engedték, hogy részt vegyen játékaikban, nemigen akarták befogadni, de ha a húga is színre lépett, Ernő végképp lehetetlenné és nevetségesnek érezte magát. Ha Porzsolték vendégségbe mentek, Vera hol a házigazdának mondta, hogy a múltkor még rengeteg haja volt, most meg már tökkopasz, hol a házigazda feleségének, hogy tudomása szerint volt már két rossz házassága, de a mostani sem lehet valami nagyon jó. Ha őhozzájuk érkeztek látogatók, megkérdezte minden érkezőtől, milyen ajándékot hozott neki. Egy tekintélyes külsejű, szakállas ügyvédhez pedig egyszer így szólt – és a végig sértett jogász Ernőre haragudott meg miatta –: „Gyere csak, édes Gizikém, már úgys annyi vendégünk van, mint a szemét!”

Már az anya halála után történt, hogy a televízió egy este a *Lear király* filmváltozatát adta le. Éhes és rongyos emberek hordái vánszorogtak a képernyőn. Nagy tüzek égtek a királyi vár bástyáin, és egy kőből faragott, félig a földbe taposott Krisztust mutatott egészen közletről a kamera. Ez is egy szovjet film volt. Por Zsolt utólag úgy látta, hogy a rendező, aki már az 1930-as években is filmezett, és nem sokkal a *Lear király* forgatása után meghalt, szintén az önkényuralom és az elnyomás ellen tiltakozik a maga módján.

Akkor, 1974 tavaszán viszont nem vonhatott le ilyesféle következtetést, mert nem nézhetett végig a filmet. Marilyn hánytavetette magát a kanapén, és torka szakadtából sikoltozott, hogy őt nem érdekli ez a vacak film. Ernő azt javasolta a hűgának, hogy ez esetben fáradjon át a másik szobába, ahol az ágya van, és feküdjön le, vagy töltsen más módon, tesszése szerint az időt.

Közben Lear király felszalad az egyik bástyára, és a távozóban levő Cordelia felé átkozódó szavakat kiált: „A barbáron, aki saját gyereket falja fel, hogy csillapítsa étvágyát, essen meg úgy a szívem, mint rajtad, egykor volt lányom!”

Marilyn sikoltozott és rúgkapált.

Cordelia feleségül megy a francia királyhoz. A pap, aki az esküvői szertartást végzi, latinul beszél.

Ernő megkérte a hűgát: legyen szíves, maradjon csendben. Ettől Vera, ha lehet, még nagyobb hangerővel kiabálta, hogy márpedig ezt a vacak filmet senki sem fogja megnézni! Ernő egy árva szót sem értett abból, amit a Bolond mond Lear királynak, pedig valami nagyon vicceset mondhatott.

A kiabálásra bejött a szobába Nagymama, néhány másodperc alatt megállapította, hogy ez a film nem való gyerekeknek, és elzárta a készüléket. Zsolt évekkal később többször is megnézte ezt a filmet, de akkor úgy érezte, hogy egyszer – s mindenkorra kizárták valamilyen, ami számára fontos lett volna: Lear király tragédiájából, vagy éppenséggel a saját fejlődésének egyik állomásából.

Viszont Nagymama fejébe vette, hogy két unokájának együtt végig kell nézniük egy olyan filmet vagy színházi előadást, amely véleménye szerint mindkettőjüket érdekelni fogja. Erre a célra a *Misi mokus vándorúton* című bábszínházi produkciót szemelte ki, és nem túrt ellentmondást. Ernő, miközben Nagymama kézen fogva vitte Verát és őt az Állami Bábszínház felé, annyira megalázva érezte magát, hogy azt képtelen volt szavakba foglalni. Már a Népköztársaság útja és a Bajza utca sarkánál jártak, amikor a megállóba befutott egy busz. Ernő kitépte a kezét Nagymama szorításából, és felugrott a járműre.

Sokszor választotta a szökésnek ezt a módját. Nagymama mellől felugrott buszra, vilamosra, vagy egyszerűen csak elszaladt. Visszaélt azzal, hogy Nagymama a gyenge tüdeje miatt nem tudott futni.

Nagymama öltönyt és nyakkendőket akart vásárolni Ernőnek, mert „komoly ember öltönyt visel”, Ernő pedig a konfekcióüzlet bejárata mellől átrohant a járdaszigetre. (Ekkor majdnem elgázolta egy autó). Nagymama betegnek tartotta Ernőt, és orvoshoz cipelte, Ernő pedig egészségesnek tartotta magát, és leszaladt egy aluljáróba, ahová Nagymama hiába sietett utána, úgysem érhetette utol. Nagymama be akarta iratni Ernőt úszóedzésre, mert „kultúrember rendszeresen sportol”, Ernő pedig befordult az egyik utcasarkon, és elrejtőzött egy kapualjban.

Egyvalami elől nem tudott elszaladni, ez pedig Nagymama és Magda néni többször említett előírása volt, miszerint Ernőnek kötelessége szeretni a hűgát.

Sok évvel később Por Zsolt rájött, hogy ők maguk sem szerették Verát, sem az egyik, sem a másik. Lehet, hogy még önmaguknak sem vallották be. Mégis büntudatuk lehetett, és ezért követelték ostoba makacssággal, hogy Ernő szeresse a hűgát, noha láthatták, hogy ezzel éppen az ellenkezőjét érik el. Az apa nem támasztott ilyen jellegű követelést, de ő sem szerette Verát, és őt is gyötörte a büntudat. Mondogatta: „Vera büntet minket”, értve a többes első személyen második feleségét és önmagát.

A szereplők közül Frank Sára volt az egyetlen, aki a maga módján talán csakugyan szerette, de mindenki közül ő cselekedte a legnagyobb rosszat vele.

Nagymama fejébe vette, hogy Verának orvosi kezelésre és rendszeres ápolásra van szüksége. Eleinte azt bizonygatta, hogy lányunokájának vízajtót kellene szednie, mert „bajok vannak a szívével”. Ezt a gyanút a kardiológiai vizsgálat nem erősítette meg. Ezek után az volt Nagymama követelése, hogy az apa vigye el Verát egy pszichiáterhez, mert a tizenhét éves lány azért bukik meg a fogtechnikusi szakvizsgán, mivelhogy „az anya tragikus halála és az újdonsült mostoha” – így emlegette Klárit – „szívtelen bánásmódja miatt rosszabb ideje lelkibeteg”.

Maga Nagymama is ápolásra és kezelésre szorult, ezt nem győzte hangoztatni. Ám ha erre csakugyan sor került, első dolga volt feljelenteni az orvost a felügyeleti szerveknél hanyagság és kötelességmulasztás miatt.

Egyszer szívrohamot kapott, amikor Ernő éppen ott volt nála. Ernő kihívta az orvosi ügyeletet. A szívroham vaklármának bizonyult.

Egy másik alkalommal, egy különösen indultatos szóváltás után Nagymama először azt állította, hogy kétszázötven fölött van a vérnyomása, majd pedig azt, hogy megütötte a guta. Ernő kihívta a mentőket. A mentőorvos megállapította, hogy az idős asszonynak csakugyan magas a vérnyomása, de a kórházban kiderült, hogy agyvérzést nem kapott, viszont – állítása szerint – a takarítónő ellopta a karóráját. Az óra otthon előkerült.

Olyan eset is előfordult, véletlenül az is Ernő jelenlétében, amikor nem volt alaptalan a riadalom. Egy ízben Nagymama azt állította, hogy percekben belül tüdővérzése lesz. Bőséges tapasztalatai voltak tuberkulózis terén; tudta, miről beszél. Ernő mégsem hitt neki, húzta az időt. De Frankné valóban elkezdett vért köpködni. Nem sokkal később már dőlt az orrán és a száján a vér. Az egyik vastagabb ér fala repedhetett meg.

A szakszerű segítség időben érkezett, Nagymama életben maradt. Felépülése után viszont azt követelte, hogy mostantól mindig legyen mellette valaki.

Ez több okból sem volt lehetséges. Nagymama környezetében egyedül Ernő apja fizethette volna az ápolás költségeit, viszont Klári, az apa felesége nem tűrte volna, hogy a férje Nagymamára költse a pénzét. Másrészt Nagymama hozzáállása is akadály volt. Szemébe vágta a vejének, aki már nem volt a veje: az ő kezéből még egy pohár vizet sem fogadna el, nemhogy az ápolási költség rendszeres havi finanszírozását.

Nem volt mindig ennyire önértetes. Kisebb-nagyobb támogatásokat elfogadott, sőt meg is követelt Ernő apjától.

Arról nem szólva, hogy akárki vállalkozott volna a gondozásra, Nagymama rövid időn belül úgyszólván elmarta volna maga mellől.

Azt is mondogatta, hogy neki az élettől kártérítés jár.

Neki volt Monoron egy hatszobás főutcai házban egy gazdagon berendezett, komplett polgári háztartása. Elvették tőle.

Volt egy férfias természetű, egyenes jellemű férje, akivel úgy éltek, mint a galambok. Elvették tőle.

Volt a férje halála után egy jól menő fakereskedése, amelynek irányításához nem értett ugyan, de az övé volt. Elvették tőle.

Volt a háború után Pesten egy háromszobás lakása. Elvették tőle.

Volt egy felnőtt lánya, okleveles gyógyszerész. Elvették tőle.

És hogy neki mindezekért „még kártérítés jár az élettől”.

Ha a felnőtt lányát, az okleveles gyógyszerésznőt nem foglalta volna bele a litániába, talán Zsolt sem haragudott volna meg. Így viszont haragra lobbant, és kimondta élete egyik legkíméletlenebb állítását: „Asszonyom, Ön téved. Önnek már nem jár semmi.”

Ezek után az öngyilkosság és a gyilkosság közti dilemma szinte magától megoldódott. Por Zsoltnak eszébe jutott egy harmadik megoldás, az, hogy megszakít Nagymamával minden kapcsolatot. Nem beszél és nem találkozik vele többé. Soha többé.

Meglehet, hogy a két másik lehetőséghez képest ez egy elvtelen, megalkuvó, banális kompromisszum volt, de ez volt az egyetlen, amely lehetővé tette Por Zsoltnak, hogy tovább éljen, és hogy emberi lényként éljen tovább. Mi több, Nagymamának is lehetővé tette, hogy még néhány évig eltengődjön megtört öregasszonyként.

A fent említett szigorlat nyolc nehéz vizsgáján Por Zsolt jeles osztályzatokat szerzett. A vizsgák után elutazott Judittal egy – akkori kifejezéssel – „baráti” országba, amelyet egyik oldalról tenger határolt. Akkoriban igen kevés pénzből megoldható volt egy ilyen utazás, amennyiben „baráti” volt az úticél. Nappal a sós vízben és a parti fövényen, éjjel az alacsony, szűk sátorban telt a kettőjük számára közössé váló, észrevétlenül ütemezett idő.

Nem könnyű érzékeltetnem, mit jelentett a közeli kisváros ókori görög vagy bizánci eredetű kapubástyáinak látványa és a tengerből kiemelkedő szikláról bicskával lefeszegedett, majd merülőforralóval megfőzött feketekagyló íze, mert mindezek azt a könnyebbséget is tartalmazták, hogy történetünk szereplőjének – életében először – egyszer sem kellett Nagymamára gondolnia, sőt arról sem kellett tudomással bírnia, hogy Nagymama egyáltalán van a világon. Átmenetileg azt is elfelejtette, hogy kötelessége szeretni a hűgát. Messzeség homályába húzódott az apa borzalmas első és szánalmas második házassága.

Életében először úgy töltött el két hetet, hogy nem kellett senkinek és semminek ellenszegülnie. Más szavakkal: volt mellette valaki, nevezzük Juditnak, aki mellett tartósan jól érezte magát, és felcsillant a remény, hogy nemcsak két hétig együtt nyaralni, hanem éveig, évtizedekig együtt élni is jó lesz vele.

Nagymama kezdettől fogva rossz szemmel nézte Ernő szerelmét. Féltekenysége súlyosbodott, amikor észlelte, hogy már hónapok teltek el, és a kapcsolat még mindig tart. A tengerparti utazás tervét pedig egészen kirívó, aránytalan ingerültséggel fogadta. Azt kiabálta, hogy egy ilyen hosszúra nyúló páros kéjutazás olyasféle komoly elköteleződést jelent a partnerrel szemben, amelyet Ernőke egyelőre még nem vállalhat magára. És hogy Ernőkének egyelőre még itthon volnának kötelességei, mindenekelőtt az ő, Nagymama gondozása és Vera gyámolítása, valamint a Vera iránti szeretet, amely a legfőbb kötelesség, még akkor is, ha Ernőke egyelőre még megpróbál kibújni alóla. Egy ilyen páros kéjutazásnak egyelőre még nem érkezett el az ideje. Ernőke egyelőre még nem elég érett hozzá. Egyszer majd biztosan sor kerülhet rá, de nem most, hanem valamikor később, és nem ezzel a nővel, hanem valamelyik másikkal. „Nemsokára úgyis meghalok, azt a kis időt már kibírod valahogy!”

Csakhogy Nagymama nem volt már a régi. Túlbecsülte akarateréje kényszerítő hatását, és látványosan romlott az emberismerete. Nem elégedett meg azzal, hogy Ernő előtt fo-

lyamatosan becsmérelte Porzsolt Árpádot, hanem azt is hangoztatta, hogy Ernő hasonlít, méghozzá a legrosszabb tulajdonságaiban hasonlít az apjára. Pontosan olyan a természete és a jelleme, mint az övé.

Ebben volt igazság: Zsolt maga is tudta és látta, hogy örökölte az apa számos adottságát és jellegzetességét. Viszont arra is rájött, hogy a hasonlóság felismerése és irányítása révén mégiscsak másmilyen személyiség lesz a fiú, mint az apja volt.

Megfogadta például, hogy az apjától örökölt pipogyaság és gyávaság ellenére határozott döntéseket fog hozni, és végre is hajtja őket. Most az volt a döntése, hogy márpedig ő elutazik. Nagymama nem tudja megakadályozni sem azt, hogy repülőjegyet váltson, sem azt, hogy Judittal felszálljon a burgaszi járatra.

Pedig Nagymama ezzel is megpróbálkozott. Kilátásba helyezte, hogy éppen az elutazás előtti napon fog vele történni valami nagy baj. Bármikor bekövetkezhet egy újabb tüdővérzés, mondta baljóslatúan. Sor kerülhet egy újabb szívrohamra, esetleg agyvérzésre vagy trombózisra, amely ezúttal már annyira valódi lesz, mint ide Lacháza. „Ebben a válságos helyzetben nem hagyhat sz magamra!” – kiabálta. Rosszul tette, mert Por Zsolt ettől csak megmakacsolta magát.

Elutazott, és szigorúan megtiltotta önmagának, hogy a következő két hét során akár egyetlenegyszer is Nagymamára gondoljon. Így is történt. Ez volt életében az első olyan tilalom, amelynek örömmel engedelmeskedett.

Tizenévig nem jutott eszébe Nagymama. Mintha kitörlődött volna az emlékezetéből.

Csak hazautazás közben a repülőgépen, a padlóra dobott zöld frottírtörülközőkre emlékeztető hegyvonulatok láttán kezdte törni a fejét rajta, hogy mi lesz mostantól, újra otthon. Olvasta, hogy a több ezer méternyi víztömeg alól felhozott mélytengeri halak nem bírják ki a hirtelen nyomáscsökkenést, szétrepednek. Ő viszont – ez is egy új felismerés volt – nem született mélytengeri hálnak. Ő az előző két hét során igen jól bírta a nyomáscsökkenést. Olyannyira, hogy megfogalmazta magában: nem szeretné ugyanazokat a terheket ismét magára venni, amelyeket a túlérétt füge és a csípős kecskesajt ízű utazás előtt hordozott.

Eleinte arra gondolt, hogy mostantól egy kicsit ritkábban találkozik Nagymamával. Az eddigi három alkalom helyett hetente – mondjuk – csak kétszer. Vagy csak egyszer. De mire a repülőgép maga mögött hagyta a bolyhos élénkzöld hegyeket, és egy asztal fölött járt, amely különböző színű téglalapokkal és pántlikákkal volt kirakva, ő is rájött, hogy egy *kicsit* nem lehet eltávolodni Nagymamától.

Vagy teljesen, vagy sehogy.

Már elszánta magát a szakításra, csak éppen fogalma sem volt, hogyan bonyolítsa le. Judit sem tudott neki segíteni. Nem tudott elképzelni egy olyan nagybetűs Nagymamát, aki szintiszta áldozatkészségből önző, és merő jóakaratból gonosz.

Viszont éppen Nagymama volt, aki – azt hiszem, szándéka ellenére – Ernő segítségére sietett. A Zsolt hazaérkezése utáni napon egy nem túl hosszú telefonbeszélgetésre került sor. Ez volt az utolsó párbeszéd kettőjük között.

Magam is emlékszem: 1980. augusztus tizennegyedik egy csütörtöki napra esett. Por Zsolt előző nap, szerda este érkezett haza Burgaszból.

A Labdarúgó NB I második fordulójában Kaposvár csapata, mindenki óriási meglepetésére, 4:2-re verte meg a hazai pályán küzdő MTK-t.

A két hónapja tartó lengyel sztrájkhullám újabb fejleménye, hogy a gdanski Lenin Hajógyár munkásai is beszüntették a munkát, és a sztrájkbizottság kezdeményezte a pártállamtól független szakszervezet megalakítását.

Afganisztán északi és keleti részén a partizántevékenységet folytató mudzsahedinek súlyos csapásokat mértek a megszálló szovjet katonai egységekre. A Pakisztánnal való összeköttetést biztosító Szalang-hágónál majdnem teljesen megsemmisítették a 191-es gépesített lövészezredet.

A Balaton déli partján egész napos ellenőrzést tartott Vaskó Zoltán belkereskedelmi miniszterhelyettes, és megállapította, hogy az üzletekben megfelelő mennyiségű alapvető élelmiszer várja a nyaralókat és egyéb vásárlókat.

A Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottsága értékelte a nemrég lezárult moszkvai olimpiát. Az Olimpiai Játékok sikeres megrendezése komoly hasadékat ütött az USA-adminisztráció törekvésein, amelyek a moszkvai olimpia meghíúsítását, a nemzetközi olimpiai mozgalom felbomlasztását és ezáltal a hidegháború további elmérgesítését tűzték ki céljuk gyanánt.

A Ferihegyi Repülőtéren köszöntötték és Drezdába érvényes repülőjeggyel ajándékozták meg a MALÉV idei félmilliomodik utasát, Nádor Miklóst, a TERIMPEX üzletkötőjét.

Por Zsolt másmilyen köszöntésben részesült, mint az élelmiszert exportáló cég munkatársa, amikor aznap délelőtt a zuglói családi házban megcsendült a telefon. Ő éppen kicsomagolta a „Jermak” hátizsákot, amelynek zsebeiben még a jelenlétükkel tüntettek a tengerpart homokszemcséi.

Nagymama tudta – sejtellem sincs, honnan –, hogy nincs otthon a Porzsolt házaspár, ezért időzítette a hívást erre az órára.

Azzal indított, hogy vége a lazálásnak. Sőt, vége a nyárnak is. (Nagymama augusztus elején kezdte minden évben mondogatni, hogy vége a nyárnak, helyébe lép a kötelesség.) És hogy ez alatt a két hét alatt ő akár meg is halhatott volna. Erre vajon Ernőke nem gondolt?

Por Zsolt azt felelte, hogy Nagymama eszerint életben van, és a hangjából ítélve, tűrhető egészségnek örvend.

Igen, a hang. Az éles hang. A gyerekkori szóváltások ajtón és falon áthatoló, kibírhatatlan hangja. Zsoltnak máris megfájdult a füle. Egy kicsit messzebbre tartotta a fejtől a kagylót.

Nagymama azt kérdezte Ernőkétől, hogy hol a húga, és miért engedte el hazulról. Verának felügyeletre van szüksége! Verának súlyos egészségügyi problémái vannak! Ezeket Nagymama véleménye szerint Ernőkének kellene kivizsgáltatnia és a gyógykezelést megszerveznie. Felváltva beszélt egy új fogszabályozóról, amelyet már évekkkel ezelőtt el kellett volna készíttetni, és egy új pszichiáterről, akire okvetlenül szükség volna, mert az eddigi orvos nem ért a szakmájához. Azt is értésére adta Ernőkének, hogy az ő bűne, hogy a húga kisgyerekkora óta görbén tartja magát. „Azt az időt, amit nem velem töltesz, Verára és csak Verára fogod fordítani!”

Por Zsolt olyan messzire tartotta a fülétől a telefonkagylót, amennyire csak tudta. Így azonban, amikor ő mondott valamit, vissza kellett húznia. Ez viszont azzal a veszéllyel járt, hogy Nagymama a szavába vág, és belesipít a fülébe.

Por Zsolt visszahúzta a kezét, és arra kérte Nagymamát, hogy hagyja abba. Amit Nagymama beszél, azt ő nem akarja hallani.

Nagymama a szavába vágott. „Ugyanolyan senkiházi vagy, mint az apád! Csak azt ne hidd, hogy különb vagy nála!”

Por Zsolt visszahúzta a kezét, és arra kérte Nagymamát, hogy az apját az ő füle hallatára ne hozza szóba többé. Soha többé. És ha kérheti, akkor az anyját, Frank Sárát se emlegesse.

Több se kellett Nagymamának. „Ugyanúgy fogsz járnai, mint az anyád! Csak azt ne hidd, hogy megúszod!”

Por Zsolt úgy érezte, itt az ideje átváltani az „Ön” megszólítási formára. „Asszonyom, Ön egy vérszopó vámpír. Én pedig nem tűröm a vérszopókat.” Már kimondta, amikor észrevette, hogy elfelejtette visszahúzni a kezét. Így tehát Nagymama nem hallotta az utóbbi kijelentést.

„Mit mondasz?” – üvöltötte Nagymama a vonal túlsó végén. – „Beszélj érthetően! Nem tanultál meg magyarul?”

„Azt mondtam, Asszonyom” – felelte Por Zsolt, és ezúttal odaszorította a kagyló tetejét a füléhez, alját a szájához –, „hogy Ön ezt a telefonszámot ne hívja többé. Soha többé.”

Lerakta a kagylót, és kihúzta a csatlakozót a falból.

Tovább is van, de azt majd máskor mondom el.

Ott tartottunk, hogy 2005. december huszonkettedike egy csütörtöki napra esett. Bécsen és Prágán hóvihár söpört végig, Budapesten viszont enyhe volt az idő. Bécsben, a Hofburg Mária Terézia-termében az ítéletidő ellenére együttes ülést tartott az osztrák és a magyar kormány. Az ülésen, amelyet elsőrangú munkatalálkozóknak minősített az osztrák kancellár, a 2007 és 2013 közötti időszak uniós költségvetésével kapcsolatos álláspontokat hangolták össze.

Idén a Szegedről érkező karácsonyi pontyban, harcsában és kecségében nyoma sincs az iszapos mellékíznek, viszont az ostrom jellegűvé növekedett forgalom miatt a halárusok nem vállalkoznak az áru megtisztítására.

Miami Beachnél kevéssel a felszállás után lezuhant egy 1940-es években gyártott, kétmotoros repülőgép, amelynek fedélzetén a háromfőnyi személyzettel együtt összesen huszonketten tartózkodtak. A szerencsétlenséget egyikük sem élte túl.

Az olvasói szavazatok alapján Gárdonyi Géza regénye, az *Egri csillagok* lett Magyarország Nagy Könyve.

Irakban sikeres parlamenti választások zajlottak, kevés terrorakcióval, nagy részvételeli aránnyal.

Nyolcvan éves a magyar rádiózás. Az első rendszeresen sugárzott adás 1925. december huszonkettedikén hangzott el. A rádió első elnöke vitéz leveldi Kozma Miklós volt, a megnyitón Horthy Miklós kormányzó is megjelent a feleségével együtt.

Hódmezővásárhely polgármestere cáfolja azt a közkeletű vélekedést, amely szerint Klígl Sándor szobrászművész József Attila-szobrát, amely a költő születésének századik évfordulójára készült, azért távolították el kevéssel az avatás után helyéről, a Hősök teréről, mert a mellékalakok – a Mama, továbbá a két nővér, Jolán és Etelka – bronz helyett bronzszínűre festett viaszból készültek. A mellékalakok – hangsúlyozza a város polgármestere – ugyanúgy bronzból vannak, mint a nagy magyar költő, az ideiglenes eltávitás tényleges oka pedig az és csak az, hogy a tömör műalkotás alatt megsüllyedt a talaj.

Ezen a napon Por Zsolt, illetve Porzsolt Ernő ott ül egy közjegyzői irodában, dr. Tóth Éva közjegyző pedig azt próbálja megértetni vele, hogy a legújabb rendelkezések értelmében életvesztés miatti kártérítés csak az életvesztési alany közvetlen hozzátartozóit – esetünkben a testvéreit – illeti meg. Amennyiben a testvérek – mint esetünkben – a kártérítési kérelem benyújtása után elhunytak, a kártérítési összeg a még életben levő özvegyet illeti meg.

Így igaz: a kártérítési kérelem benyújtásakor és elbírálásakor még másféle jogszabályok voltak érvényben, de azok a közelmúltban hatályukat veszítették.

Nem, egyáltalán nem volt tévedés, hogy ő, dr. Tóth Éva berendelte az ügyfelet ide az irodába, és karhatalmi elővezettetést helyezett kilátásba távolmaradás esetén, mert a kárrendezési hivatal határozata érvénytelenné vált ugyan, de ezt a tényt az ügyfélnek személyesen kell tudomásul vennie.

Dr. Tóth Éva mutatoujja szemrehányóan, már-már vádlóan mered előre a bordó kiskosztüm háttéréből.

„Önnek már nem jár semmi!”

(Vége.)